

ARAŞTIRMA / RESEARCH ARTICLE

doi: 10.17986/blm.2018136901

Ebeveyne Yabancılaşma Olgusu- Reddedilen Ebeveyn Olarak Baba Parental Alienation- Father as a Rejected Parent

Gülden Elçim Üner Altuntaş¹, Neylan Ziyalar²

¹İstanbul Adliyesi 9. Aile Mahkemesi, İstanbul

²İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul

Özet

Amaç: Ebeveyne Yabancılaşma; çocuğun ebeveynlerden birinin etkisi ile diğer ebeveyne karşı haksız biçimde yürüttüğü sürekli ve ısrarlı kötüleme, reddetme olarak tanımlanır. Çalışmada Ebeveyne Yabancılaşma olgusunu irdelemek, bunu etkileyen mekanizmaları açığa çıkarmak, babanın yabancılaşma konusundaki algılarına açıklık getirmek amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmaya İstanbul Adliyesi 9. Aile Mahkemesinde 2015-2016 yıllarında boşanma davası devam eden 54 çocuklu aileden 38 baba ve 73 çocuk olmak üzere 111 kişi katılmıştır. Sosyodemografik özellikler sosyodemografik veri formu ile çocukların ebeveyne yabancılaşmaları Baker Yabancılaşma Ölçeği ile babaların babalık tutumları Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇ-YTÖ) ile değerlendirilmiş, babaların Ebeveyne Yabancılaşma hakkındaki algılarına açıklık getirmek amacıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Niceliksel veriler tanımlayıcı istatistik yöntemleri Ki Kare testi ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiş, anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır. Derinlemesine görüşme sonucu elde edilen niteliksel veriler ise içerik analizi yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışmada çocukların %42,5'inin babalarına yabancılaşma geliştirdiği, ebeveyne yabancılaşma sürecinin aile içi şiddet ve çocuğa yönelik fiziksel şiddet iddiaları, baba ile görüşme durumları, babaların yaşları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca kardeşleri babalarına yabancılaşma yaşayan çocukların daha fazla, çocuklarına karşı koruyucu, demokratik ve otoriter tutumlar geliştiren babaların çocuklarının kendilerine daha az yabancılaştıkları anlaşılmaktadır. İçerik analizine göre babaların ifadeleri incelendiğinde anneye yönelik atıflar, sürecin babalık kimliği üzerindeki etkisi, babalık haklarını yitirme hissi ve ayrılık öncesi babalık algıları olmak üzere 4 tema belirlenmiştir.

Sonuç: Ebeveyne Yabancılaşmanın ülkemizde de sık görülen bir sorun olduğu ve reddedilen babaların bu konuda daha yoğun paylaşımlarının bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyne Yabancılaşma; Baba-Çocuk İlişkisi; Boşanma; Velayet; Kişisel İlişki.

1. Giriş

Çocukların boşanma sonrası özellikle birlikte yaşamadıkları ebeveyne karşı öfke, uzaklaşma ve reddetme yaşayarak, görüşmeyi reddetmeleri, mahkemece düzen-

Abstract

Objective: Parental Alienation is defined as an unfair, continuous and persistent rejection of a parent in the influence of the other parent. In this study, it was aimed to bring out the mechanisms and the origins affecting the Parental Alienation and to expose the perceptions of the father as rejected parent.

Materials and Methods: The study sample consists of 111 participants -38 fathers and 73 children- from 54 divorcing families at Istanbul Courthouse 9th Family Court. Social Demographic Data Form for determining the demographic features of participants, Baker Alienation Questionnaire for determining Parental Alienation in and Parental Attitude Research Instrument (PARI) for determining parental attitudes of fathers were used. In order to clarify the fathers' perspective on Parental Alienation in-depth interview was conducted.

Quantitative data were calculated by descriptive statistics, Chi Square Test and Kruskal Wallis Test, significance level was accepted as .05. Qualitative data, collected from in-depth interviews, were analyzed by the "content analysis".

Results: The study exhibited that 42.5% of participant children had Parental Alienation to their fathers. The claims of domestic violence and physical violence against children, the father-child contact after separation and fathers' ages were associated with the Parental Alienation. Children tended to show Parental Alienation behaviors to the fathers more frequently if there was alienation in siblings and the children of the fathers who had authoritarian, democratic and protective attitudes in childrearing were shown less Parental Alienation. According to the content analysis 4 major categories as; accusations against mothers, feelings of weakening in paternal identity and loss in father's rights and memories about their fatherhood experiences before the separation were determined.

Conclusion: Parental Alienation is frequently seen in the divorce incidents and the rejected fathers express more troubles.

Keywords: Parental Alienation; Father-Child Relationship; Divorce; Custody; Visitation-Contact.

lenen kişisel ilişki kurallarına uymamaları, icra marifetiyle uygulanması sırasında direnç göstermeleri, birlikte yaşadığı ebeveyne ittifak göstererek diğerine karşı kötüleme, aşağılama ve düşmanlık göstermeleri sıklıkla rastlanan durumlardır. Kimi zaman bu durumun nedeni ihmal, istismar, şiddete tanık olma gibi somut ve açık bir gerçeklik içerse de çoğu durumda mantıklı bir açıklama göstermez (1-7).

Sorumlu Yazar: Dr. Gülden Elçim Üner Altuntaş, PhD

İstanbul Adliyesi 9. Aile Mahkemesi, Çağlayan, İstanbul

E-mail: gitane04@gmail.com

Geliş: 13.07.2017 Düzeltme: 16.11.2017 Kabul: 08.01.2018

Gardner (1985) ortaya koyduğu Ebeveyne Yabancılaşma Sendromunu (Parental Alienation Syndrome-PAS) ebeveynlerden birinin diğerini kötüleme kampanyası yürüterek, çocuğun “beynini yıkaması” olarak tanımlar (1). Bu sendromun 1-) hedef ebeveyne karşı kötüleme kampanyası, 2-) aşağılama davranışının zayıf, önemsiz ve saçma bir nedensellik üzerine kurulu olması, 3-) ambivalent duygulardan yoksunluk, 4-) kendi kararı olduğu vurgusu, 5-) ebeveyn çatışmasında yabancılaştıran ebeveyne yönelik koşulsuz, otomatik destek, 6-) kaba davranışlar ve suiistimal konusunda suçluluk hissetmeme, 7-) “Ödünç alınmış” senaryolar ve 8-) nefret ve kin söyleminin hedef ebeveynin geniş ailesine ve çevresine karşı yayılması olmak üzere semptomları bulunduğunu belirtir (3).

Çocuk hedef ebeveyne karşı haksız ve abartılı bir şekilde kötüleme, iftira kampanyası yürütürken göstermesine izin verilmeyen sevgi ve yakınlık duygularını da içinde yaşadığı ve reddettiği ebeveyne karşı gösterdiği nefret, kötüleme, iftira söylemlerinin ve aldığı kazanımların O’nda hiçbir suçluluk hissi yaratmadığı, reddettiği ebeveyni ile yalnızken iddialarında ittifak kurduğu ebeveyni ile birlikte olduğundan daha yumuşak olmasına karşın, ittifak halinde olduğu ebeveynine diğer ebeveyni ile olan bir çatışmada koşulsuz, otomatik -refleksif- bir destek verdiğini, ebeveynlerinden birini (yabancılaştırıcı) “tamamen iyi” görürken diğerini (hedef) “tamamen kötü” olarak gördüğü belirtilir. Ayrıca çocuğun nefret söyleminin hedef ebeveynin geniş ailesine, arkadaş, iş çevresine de yaygınlaştığı da vurgulanır (1-3, 8).

Warshak (2003) ise; olguda sürekli ve ısrarcı bir şekilde bir ebeveynin reddedilmesi/kötülenmesi, bu reddetme/kötülenmenin haksız ve mantıksız olması ve bu süreçte diğer ebeveynin kısmi de olsa etkisinin bulunması şeklinde üç önemli unsur bulunur (5). Bu unsurlardan herhangi biri bulunmadığı durumlar Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu olarak tanımlanamaz (4).

Kelly ve Johnston (2001) çocukların ayrılık sonrası anne-babaları ile olan ilişkilerini her iki ebeveyni ile de olumlu ilişkiler kuran çocuklar ile ebeveynlerinden birine yabancılaşmış çocuklar olmak üzere beş boyutlu bir süreç olarak değerlendirirler. “Yabancılaşmış Çocuk” kavramı “hiçbir gerçekçi sebebe dayanmadan ebeveynlerinden birine karşı ısrarla ve özgürce, öfke, nefret, reddetme, korku gibi olumsuz duygular ifade eden çocuklar” olarak belirtilir (6).

Türk Medeni Kanununda; ortak hayata son verilmesi veya ayrılık hali gerçekleşmesi durumunda velayeti kullanma hakkının anne veya babadan birine verilebileceğini (TMK, #336) ve mahkemenin anne, baba arasında boşanma/ ayrılık kararı vermesi sırasında velayeti almamış olan taraf ile çocuk arasında kişisel ilişkinin de düzenlenmesi gerekliliği ifade edilir (TMK #182).

Velayet kararı verilirken hakim hangi ebeveynin çocuğun iyiliği için daha uygun bir seçenek olduğuna bilirkişilerin (mahkemede görevli uzmanların) objektif ve bilimsel ölçütlerle hazırladıkları “ebeveynlik kapasitesi değerlendirme raporu” nu göz önünde bulundurarak karar verir (9).

Ülkemizde velayet düzenlemelerinin yüksek oranda anne yönünden değerlendirilmesi nedeniyle kişisel ilişki düzenlenmiş- uzak ebeveyn daha sık “baba” olarak karşımıza çıkar. Bu nedenle çalışmada reddedilen ebeveyn olarak baba ele alınmış, onun bu konudaki deneyimlerine odaklanarak; yabancılaşma sürecindeki tutumlarına, babalık algılarına, çocuk ve anne ile ilgili yaklaşımlarına açıklık getirmek ve aile mahkemelerinin bu süreçteki etkilerini, çözüm önerilerini ortaya koymak hedeflenmiştir.

2. Gereç ve Yöntem

Örneklem

Çalışmaya İstanbul 9. Aile Mahkemesinde 2015-2016 yıllarında çekişmeli boşanma davası devam edip bilimsel çalışmaya katılmayı kabul eden aileler arasından rastgele seçilmiş 54 çocuklu aileden 38 baba ve 73 çocuk olmak üzere 111 kişi katıldı.

Kullanılan Gereçler

1. Sosyodemografik veri formu; aileye ait sosyodemografik veriler boşanma sürecinde hazırlanan sosyal inceleme ve değerlendirme raporlarına temel teşkil eden bilgilerden oluşturulmuştur.
2. Baker Yabancılaşma Ölçeği (2012) Ebeveyne Yabancılaşmanın varlığı Baker, Burkhard ve Albertson-Kelly’nin (2012) oluşturdukları ve Türkçeleştirilen ölçek ile tespit edilmiştir. Ölçeğin interrater güvenilirliği .93 olarak bulunmuştur (10).
3. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇYTÖ) Babalık tutumlarının ölçülmesi amacıyla 1958 yılında Schaeper ve Bell tarafından geliştirilmiş, A. LeCompte ve Özer tarafından 1978’de Türkçeye uyarlanmış ölçek kullanılmış, test-tekrar test güvenilirliği .58 ile .88 arasında bulunmuştur (11).
4. Derinlemesine görüşme; bu yöntem ile babalara ebeveyne yabancılaşma olgusu ile ilgili deneyimleri irdeleyen sorular yönlendirilmiş, bu yöntemle araştırma sorusuna uygun veri toplama, veriyi analiz edebilme ve babaların deneyimini onların ifadeleri ile tanımlama amaçlanmıştır.

Uygulama Yöntemi

İstanbul Adliyesi’ne boşanma ve velayet davaları sürecinde uzman ile görüşmek üzere gelen bireylere yapılan

çalışmanın amacı anlatılmış, gönüllülük esasına dayanarak çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılara araştırmada kullanılan ölçekler uygulanmıştır.

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ilgili bilgiler standart boşanma ve velayet görüşmeleri sırasında edinilmiştir.

Çocuk katılımcılara ayrı bir odada Baker Yabancılaşma Ölçeğinin (10) Türkçeye çevrilmiş versiyonu uygulanmıştır.

Katılımcı babalar ile Ebeveyne Yabancılaşma olgusu konusunda derinlemesine görüşülmüştür. Görüşmede, baba-çocuk ilişkileri, ayrılık sonrası görüşme düzenleri, babalık tutum ve algıları, anneye yönelik düşünceleri, velayet konusundaki fikirleri gibi konular ele alınmış ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇ-YTÖ) uygulanmıştır.

Değerlendirme Yöntemi

Çalışmada elde edilen sosyodemografik bilgiler ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇ-YTÖ) istatistiksel analizlerle değerlendirilmiştir. Verilerin frekans ve yüzdelik dağılımının tespit etmek için tanımlayıcı istatistik yöntemleri, kategorik değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisini değerlendirmek için Ki Kare testi ve üçlü grup analizlerinde Kruskal-Wallis testleri kullanılmış, anlamlılık düzeyi olarak .05 alınmıştır.

Baker Yabancılaşma Ölçeği değerlendirme yönergesi uyarınca 7 puan ve üzeri için “yabancılaşma var”, 6 puan ve aşağısı için “yabancılaşma yok” olarak yorumlanmış ve görüşülen babalar buna göre gruplandırılmıştır.

Detaylı görüşme sonucu elde edilen veriler; içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Buna göre, veriler kavramsallaştırılmış, ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenerek buna uygun biçimde veriyi açıklayan temalar belirlenmiş ve belirlenen temaların arasındaki ilişkiler ve benzerlikler incelenerek Ebeveyne Yabancılaşma sürecinde hedef ebeveyn olarak ele alınan babaların bu süreci nasıl yaşadıkları değerlendirilmiştir (13).

3. Bulgular

Örneklemedeki Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ve Yabancılaşma ile İlişkisi

Çalışmaya katılan 54 ailede Baker Yabancılaşma Ölçeği'ni doldurabilecek şartlara sahip 38 (%52,1) kız ve 35 (%47,9) erkek olmak üzere 73 çocuk değerlendirildi. Katılımcıların 11'i (%15,1) 7-9, 27'si (%37) 10-12, 19'u (%26) 13-15, 16'sı (%21,9) 16-18 yaşları arasında, 4'ü (%5,5) okul hayatını yarım bırakırken, ilköğretime devam eden 15 (%20,5), orta öğretime devam eden 35 (%47, 9) ve liseye devam eden 19 (%26) çocuk vardı.

21'i (%28,8) tek çocuk, 34'ü (%46,6) iki, 18'i (%24,7) üç ve daha fazla kardeşi. 61 (%83,6) çocuk anneye, 12 (%16,4) çocuk ise babayla yaşamaktaydı.

Tablo 1. Çocukların Ebeveynlerine Yabancılaşma Durumları

Hedef Ebeveyn	N	%
Yabancılaşma yok	38	%52,1
Anne	4	%5,4
Baba	31	%42,5

Görüşme yapılan ve Baker Yabancılaşma Ölçeği uygulanan çocukların 38'i (%52,1) ebeveynlerinden birine karşı yabancılaşma geliştirmemişken, 4'ü (%5,4) anneye ve 31'i (%42,5) babaya karşı yabancılaşma geliştirmişti (Tablo 1).

Ki kare testi sonuçlarına göre, çocukların cinsiyetlerine, yaşlarına ve öğrenim düzeylerine göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edildi.

Buna karşın çocukların kardeş sayılarına (X ($sd=2$)=27,28 $P<.01$) ve kardeşlerinin yabancılaşmalarına göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edildi (X ($sd=1$)=11,14 $P<.01$). Tek kardeşlerin %33,3'ü, iki kardeş olanların %20,6'sı babalarına yönelik yabancılaşma geliştirirken üç ve üzerinde kardeşi olanların %94,4'ünün babalarına karşı yabancılaşma gösterdikleri, kardeşleri babalarına yönelik yabancılaşma yaşayan çocukların %78,9'unun da babalarına yabancılaşma geliştirdikleri tespit edildi.

Ayrıca çocukların babalarına yabancılaşmalarının onlarla görüşmelerine göre anlamlı olarak farklılaştığı görüldü (X ($sd=1$)=12,19, $P<.01$). Babaları ile görüşmeyen çocukların %69,1'inin babalarına yabancılaşma geliştirdikleri bulundu.

Çocukların babaların uyguladığı iddia edilen aile içi şiddet (X ($sd=1$)=11,14 $P<.01$) ve kendilerine karşı fiziksel istismar davranışında bulunması (X ($sd=1$)=12,12, $P<.01$) iddiasına göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı bulguları. Babaların aile içi şiddet saldırganı olduğu iddia edilen çocukların %75'inin ve babaları kendilerine fiziksel istismar uyguladığını bildiren çocukların %90,9'unun babalarına yabancılaşma geliştirdikleri tespit edildi.

Örneklemedeki Babaların Sosyodemografik Özellikleri ve Yabancılaşma ile İlişkisi

Çalışmaya katılan babaların 15'i (%39,5) 30-39, 23'ü (%60,5) 40-59 yaşları arasındaydı. 11'i (%28,9) ilköğ-

retim, 9'u (%23,7) ortaöğretim 13'ü (%34,2) lise ve 4'ü (%10,5) üniversite ve üzeri eğitim düzeyindeydi. 6'sı (%15,8) işsiz, 8'i (%21,1) işveren, 4'ü (%10,5) kamu, 17'si (%47,7) özel sektör çalışanı ve 2'si (%5,3) emekliydi. 6'sının (%15,8) geliri bulunmazken, asgari ücret alan 13 (%34,2), 2000-3000 TL arası gelire sahip 14 (%36,8) ve 3000 TL'den fazla geliri olan 4 (%10,5) katılımcı bulunmaktaydı.

Ki kare testi ile yapılan incelemelerde; çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirmelerinin babaların eğitim durumlarına, mesleklerine ve gelir düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı görüldü. Buna karşın babaların yaşlarına göre çocukların kendilerine yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edildi ($X (sd=1)=3,818 P<.05$). 30-39 yaş aralığındaki babaların %13,3'ünün ve 40-59 yaş aralığındaki babaların çocuklarının %43,5'inin kendilerine yabancılaşma yaşadıkları bulundu.

Örneklemedeki Babaların Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇYTÖ) Puanlarının Yabancılaşma ile İlişkisi

Çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin babalarının Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (AHÇYTÖ) puanlarına göre anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Testi ile analiz edildi. Babaların AHÇYTÖ Aşırı Koruyuculuk boyutuna göre ($X (1)= 5,38 P<.05$), AHÇYTÖ Demokratik Davranma ve Eşitlik alt boyutuna göre ($X (1)= 4,53 P<.05$) ve AHÇYTÖ Baskı ve Disiplin alt boyutuna göre ($X (1)=3,74 P<.05$) aldıkları puanların çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirmesinin anlamlı olarak farklılaştığı, çocukları kendilerine yabancılaşmayan babaların bu boyutlarda daha yüksek puanlar aldıkları tespit edildi. AHÇYTÖ Ev Kadınlığı Reddi ve AHÇYTÖ Geçimsizlik alt boyutlarına göre çocukların babalarına yabancılaşma gelişmesinin anlamlı olarak farklılaşmadığı bulundu.

Örneklemedeki Babaların Yabancılaşma ile İlgili İfadelerinin Yorumlanması

Yabancılaşma bulunan ve yabancılaşma bulunmayan olarak gruplandırılan babaların ifadeleri içerik analizi ile incelendiğinde; anneye yönelik atıflar, yaşanan sürecin babalık görevleri ve kimliği üzerindeki etkisi, babalık haklarını yitirme/değersizlik hissi ve ayrılık öncesi babalık kimliği ile ilgili algılar olarak dört tema belirlenmiştir.

Anneye yönelik suçlamalar teması

Anneye yönelik suçlamalar teması, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların yabancılaşmayı anlamlandırma ve bu süreçte çocuğun hayatında bulunabilme çabalarının sonuçsuz kalmasının nedenlerine yönelik deneyim ve algılarını ifade eder (Tablo 2).

Anneye yönelik suçlamalar genel olarak annenin ve annenin ailesinin çocuğu doğrudan etkilediği üzerinde yoğunlaştı. Babaların pek çoğu "anne çocuğu etkiliyor" "anne çocuğu bana karşı dolduruyor", "çocuğu yönlendiriyor", "çocuğun beyni yıkanmış" ifadelerini kullandılar. Baba 37 "zehirlemiş arkamdan çocuğu" ve baba54 çocuğun kendi yanına "seni istemiyorum, seni sevmiyorum, seninle gelmeyeceğim" sözlerini "ezberlemiş" olarak geldiğini; baba24 "kızımı bana düşman etti", baba23 eşinin çocuğun yanında kendisine "senin annenin evinde bitlendi!" dediğini, baba54, baba16, annenin sürekli olarak çocuğun yanında kendisine karşı "agresif" davrandığını, "kavga çıkarmaya çalıştığını" ifade ettiler. Baba23 "çocuğa soru soruyorum, cevap vermek için annesinin suratına bakıyor", baba54 "anne baskı yapıyor, beni aramasına izin vermiyor, ben aradığımda sürekli bahane uyduruyor, görüştürmüyor" ve "kapıda gülümseştik, anneannesi arkasına sakladı" ifadesini kullandı. Telefonla görüşmememe konusunda babaların pek çoğu şikayetlerini dile getirirken, baba29 her telefonla aradığında meşgule alındığını, baba16, baba54 ve baba37 çocuğuna aldıkları telefon ve hattın kapatıldığını, baba31 annenin çocuğun kendisini telefonla aramasına izin vermeyeceğini belirt-

Tablo 2. Anneye yönelik suçlamalar temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	Frekans
Anneye yönelik suçlamalar	Annenin etkilemesi	Etkiliyor, yönlendiriyor, dolduruyor	36
	Annenin çocuğun hayatını kontrolü	Anne yanında görüştüm, beraberken sürekli arar.	8
	Annenin çocuğun hayatındaki yeri	Her istediğini, yapıyor, sınır koymuyor, anneye çok düşkün, beraber yatıyor, rüşvet	7
	Eko	Papağan gibi,	6
	Bilgilendirme/İftira	Annenin iftiralarnı söylüyor bana. Duruşmalar hakkında bilgi sahibi.	5

tiler. Baba40 ise annenin çocukla olan ilişkisine etkisini “çocukla görüşmek istedim, eşim (anne) göstermez ailem dedi” şeklinde ifade etti.

Annenin çocuğu, baba çocuk ilişkisini kontrolü ve bu konudaki yöntemleri ile ilgili olarak; baba24 “çocuk 1 saat yanımda kaldı, anne sürekli gel diye aradı”, baba54 “çocukla hiç yalnız görüşmedim, anne hep bizimle idi (anne)”, baba7 “kız benimle kaldığında anne sürekli aradı”, baba23 “çocuğu aldığımda şu AVM’ye gidin, şunu yapın hep” ifadelerini kullandı.

Annenin çocuğun hayatındaki yeri ile ilgili olarak; baba19 “her istediklerini yapıyor, çocuklar anneye çok bağlı”, baba 29 “anne hiç kural koymaz, o yüzden orada”, baba23 “çocuk halen anne ile yatıyor”, baba37 “anne kızını bozdu, ahlaksızlığına göz yumdu” söylemlerinde bulundu.

Çocuğun annenin söylem ve ifadelerini taklidini ifade etmek için baba54 ve baba23 “papağan gibi” tabirini kullandıkları, baba16 “anneden ne gördüysem ondan da aynısını görüyorum” baba23 “bana annesinin laflarını söylüyor” dedi.

Çocukların mahkeme ve ayrılık süreçleri ile bilgilendirilmeleri ve kendilerine iftirada bulunmaları alt-kategorisinde baba23 “*annemi aldattın diyor bana*” ve “*annenin dilekçesini tekrarlıyor*”, baba16 “*sen beni istememişsin diyor bana*” ve “*annemi aldatıyorsun diyor*” ifadelerini kullandı. Ayrıca baba16 çocuğun annenin etkisiyle evden kendi telefonunu gizlice aldığını, buradaki fotoğraf ve diğer kişisel bilgilerin mahkemede kendisine karşı kullanıldığını, “*annenin çocuğu mahkeme sürecine dahil ettiği*”ni belirtti.

Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi teması

Yabancılaşmanın babalık kimliği ve babalık görevleri üzerindeki etkisi teması, çocukları kendilerine yabancılaşan babaların babalık kimliği ve babalık görevlerinden uzaklaşma, çocuklarla olan duygusal ve fiziksel bağdaki zayıflama ve kopma deneyimlerini, çocuklarına karşı yaşadıkları yoğun duyguları tanımlar (Tablo 3).

Yapılan görüşmelerde babaların bir bölümünün çocuktaki yabancılaşmanın farkında olmadığı, çocuğun beklentilerini anlamakta yetersiz kaldıkları gözlemlendi. Baba11 “*gün içinde yanıma geliyor, görüyorum*” sözlerini kullanırken, yabancılaşma ile ilgili hiçbir konuya değinmedi. Ayrıca risk davranışları ve davranım sorunları bulunan çocuğun bu problemlerinden habersiz olduğu gözlemlendi. Baba19 ise, çocukların anneye yakınlığını annenin onların isteklerini yapmasına bağlayarak “*benimle de iyiler ama aynı değil*” ifadesini kullandı, yine yabancılaşma ile ilgili detaylı konuşmadı. Baba7 de çocukların anneden etkilendiklerini söylemesine karşın yabancılaşma ile ilgili detaylı konuşmadı, kendi tepkilerine değindi. Baba40 da aynı şekilde annenin görüştürmemesine değinirken, çocukların boşanma için kendisine karşı kullandıklarını, bu nedenle “*kendisinin*” görüşmediğini belirtti ve yabancılaşmaya yönelik farkındalık belirten söylemlerde bulunmadı.

Görüşme yapılan babaların büyük bölümünde çocukların yabancılaşma tutumlarının öfke yarattığı, anneye ve çocuğa karşı “*kızgın*” olduklarını belirttikleri görüldü. Baba16 ve baba24 kendilerine “*haksızlık*” yapıldığını belirtirken, baba40, baba7, baba29 ve baba 37 çocuklarına “*kızdıklarını*” ifade ettiler.

Ayrıca babaların gerek süreç nedeniyle yaşadıkları çaresiz duygusu, gerekse hissettikleri öfke nedeniyle çocuğu aramama, onunla görüşmeme davranışları gösterdikleri görüldü. Baba54 “*2 yıldır gitmiyorum, görüştürmüyorlar zaten*”, baba24 “*çocuklarla 1 aydır görüşmüyorum, kızdım telefonda*”, baba40 “*boşanma sürecinde kullanıyorlar, görüşmedim çocuklarla*”, baba7 “*kızla görüşmüyorum, ne aradım ne de görmek isterim, anneme yaptıklarından sonra*”, baba29 “*telefonumu açmadı, ben de aramıyorum*” ifadelerini kullandı.

Çocukları boşanma davasında ve anne ile olan ilişkilerinde anneye yakın olmaları nedeniyle taraftarlaştırma da bu temadaki bir diğer alt-kategoridir. Bu konuda baba7 “*ben çocuklara sordum, kim nerede kalmak ister, oğlanlar beni seçti*” ve “*o (kız) anneyi seçti, onunla kalsın*”, baba24 kendisinin çatışmalı olduğu dayılarını çocuğa sor-

Tablo 3. Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	Frekans
Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi	Yabancılaşma Sürecinin farkında olmaması	Yabancılaşma ile ilgili söylemlerin bulunmaması, görüşmemeyi olumsuz algılamama.	4
	Çocuğa karşı öfke ve negatif duygular	Kızdım. Haksızlık yapıyor. Sinirleniyorum. İstemiyorum.	8
	Çocuğa yönelik tepki	Görüşmedim. Aramadım.	14
	Taraftarlaştırma	O anneyi seçti. Anneye kalıyor.	7

duğunu ve çocuğun kendisine “yalan söylediğini” “annesine destek çıktığını” belirtti. Baba16 da “çocuğun annenin tarafını tuttuğunu” dava sürecinde kullanılması için kendisinin telefonunu evden “gizlice” aldığını bildirdi.

Babalık haklarını yitirme

Babalık haklarını yitirme teması, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalar, baba olmakla önceden/doğal olarak sahip oldukları haklarını yitirdikleri, çocukları tarafından değer görmedikleri, toplumsal ve bireysel olarak babalık rolünü yeterince gerçekleştiremedikleri algılarını ifade ettiler (Tablo 4).

Çocuğun hayatına dahil olamamak alt-kategorisi ile ilgili olarak babaların pek çoğu “aramıyor”, “gelmiyor”, “görüşmüyor” ifadelerini kullanırken, baba54 “daha evime hiç gelmedi”, “benim çocuğumla zaman geçirme fırsatım hiç olmadı”, “yanında olmak istiyorum, görmek istiyorum”, baba29 “uzun kalmadı benimle”, “benim evime gelmez”, baba45 “çocuklarımı görebilmek için dava açtım”, “çocuklarımı okutmak istiyorum”, baba23 “hiç yatılı kalmadı yanımda”, “zaten fazla gelmez”, baba16 “istemeyerek yapıyor (geliyor) pozisyonuna sokuyor”, baba37 “çocuklarım benden kaçıyor” söylemlerinde bulundu.

Çocuğun hayatı ile ilgili bilgi sahibi olamama/sonradan öğrenme alt-kategorisi ile ilgili olarak babaların pek çoğu çocuğun okulunu bilmemekten söz ettiler. Baba54 bu durumu “çocuğun hayatına dair hiçbir şeyi bilmiyorum, benden okulunu saklıyorlar” şeklinde ifade ederken, baba16 da “okulunu söylemiyor bana”, baba24 “benden habersiz tatile gitmiş, arıyorum, ulaşamıyorum”, baba37 “kız okulu bırakmış, haberim yok”, baba45 “aradım okullarını buldum”, baba23 “bana hiçbir şey anlatmaz (hayatı ile ilgili)”, baba29 “kız ne yapıyor bilmiyorum, oğlan (okulda) devamsızlık yapmış, sonradan öğrendim”, baba40 “çocuk hastalanmış, (başkasından) duydum” ifadelerini kullandılar.

Çocuğu kendi ailesi ile yakınlaştıramama da babaların bahsettikleri alt-kategorilerden biridir. Baba54 “anne babam çocuğu hiç göremedi.” “babam hastayken çok istedi, gelmedi, izin vermediler”, baba45 “annem, yeğenim çok merak ediyor (çocukları) götürmek istiyorum, gelmiyorlar”, baba23 “(anne) çocukları benim ailemden uzak tutuyor” ve “çocuk benim aileme gelmez” söylemlerinde bulundular.

Babalık haklarını yitirme temasında bir alt-kategori de babaların çocuklarının saygısızlık yaptığına, değer görmediklerine dair ifadeleridir. Baba7 “(kız) terbiyesizlik yaptı, babaya böyle davranılmaz”, baba24 “yalan söylüyor, saygısız saygısız konuşmalar falan”, baba16 “telefonu suratıma kapattı” “zaten sen ne yaptın ki şekilde konuşuyor”, baba29 “bir şey soruyorum sana ne diyor” ifadelerini kullandılar.

Babalar babalık hakları ile ilgili olarak maddi unsurların çok ön planda tutulduğunu hissettiklerini ifade ettiler. Baba54 çocukla görüşemediği halde nafakasını ödediğini ifade ederken “ihtiyaçları olduğunda (maddi) anne arıyor beni”, “görüştüğümüzde hemen AVM'ye alışverişe...” baba31 “bir şeye ihtiyaçları olduğunda (maddi) arıyorlar”, baba11 “geliyor, para veriyorum, gidiyor” söylemlerinde bulunurlarken, baba16 bu konuda çok yoğun bildirimlerde bulunmuştur. Baba16 çocukla ilişkisindeki sorunları tanımlarken “para sorun oldu” “yok kavramını kabul etmez oldu” “görüşmeyi maddi beklentilerle yürütüyor, para verirsene görürsün” “sadece talepleri (maddi) olduğunda arıyor” “özel okula gönderirsem görüşecek” “muhasibeci oldu resmen” şeklinde ifadeler kullandı.

Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları teması

Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları teması, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların ayrılık öncesi ve sonrası kendi babalık tutumları ve çocukla ilişkisi ile ilgili değişimler konusundaki deneyim ve algılarını tanımlar (Tablo 5).

Tablo 4. Babalık haklarını yitirme temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	Frekans
Babalık haklarını yitirme	Çocuğun hayatına dahil olamama	Görüşmüyor, aramıyor. İlgilenmek istiyorum.	32
	Çocuğun hayatı ile ilgili bilgi sahibi olamama	Okulu bırakmış. İşi bırakmış. Okulu değişmiş. Hastalanmış.	15
	Çocuğu kendi ailesi ile yakınlaştıramama	Babam görmek istedi. Aileme götüremiyorum. Annem merak ediyor. Gelmiyor ailemin yanına.	11
	Saygısızlık/ Değer görmeme söylemleri	Telefonu suratıma kapattı. Hakaret etti. Babaya böyle davranılmaz.	8
	Bankamatik baba	Para veriyorum. Maddi yaptırımla görüşmeyi beraber tutuyor. Özel okula gönderirsen...	17

Tablo 5. Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	Frekans
Ayrılık öncesi babalık tutumları	Ebeveyn sorumlulukları	Ben ilgilendim çocukla. İhtiyaçlarını karşıladım.	21
	Baba-çocuk ilişkisi	Biz çok iyiydik. Çok düşküdü bana	15

Babaların pek çoğu ebeveynlik sorumlulukları açısından “**çocuğuma/çocuklarıma baktım**” ifadesini kullandıkları, baba37 “ben de ilgilidim çocuklarımla, tüm ihtiyaçlarına koştum” ve “bana söylerdi ihtiyaçlarını, tüm isteklerini karşıladım” dedi, baba45 “evde iken okulları ile hep ben ilgilendim, burs buldum, kayıtlarını yaptım” şeklinde ifade etti. Baba16 ise “primer bakımını hep ben üstlendim, anneye güvenmezdim, yeterince ilgi vermezdi, işten gelince hep ben ilgilendim” söyleminde bulundu.

Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalar genel olarak, ayrılık öncesi ilişkilerini “iyi” olarak tanımladı. Baba31 “*kızım la hafta sonları spor yapardık, gezerdik, iyi vakit geçirirdik*” derken, baba37 “*ben çok iyiydim çocuklarımla*”, baba 24 “*biz oğlum la çok iyi anlaşırdık, beraber zaman geçirir, konuşurduk*”, baba29 “(çocuğ un) benimle paylaşımı çok iyiydi, her şeyi konuşurdu” ifadelerini kullandılar. Baba16 ise ayrılık öncesi çocukla ilişkisini “(çocuk) bana çok düşküdü, benimle yatardı, her şeyi paylaşırdı” şeklinde ifade etti.

Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan ve çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların söylemlerinde bu temaları içeren ifadelerin kullanılıp kullanılmaması açısından da anlamlı olarak farklılaşma olup olmadığı Ki Kare testi ile analiz edildi ve babaların anneye yönelik suçlamalar temasına ($X (sd=1) =16,97, P<.01$), babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi temasına ($X (sd=1)=20,72 P<.01$), babalık hakları ve güç kaybı temasına ($X (sd=1) =20,31 P<.01$) ve ayrılık öncesi babalık kimliği temasına ($X (sd=1)=11,16 P<.01$) ilişkin ifadelerinin kullanımına göre çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirmesine anlamlı olarak farklılaştığı tespit edildi (Tablo 6).

4. Tartışma ve Sonuç

Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunun anlaşılması ve tanımlanması amacıyla örneklemd eki Ebeveyne Yabancılaşmanın yaygınlığı incelendiğinde çocukların %47,9’unun ebeveynlerinden birine karşı yabancılaşma geliştirdikleri görülmektedir. Literatürde Ebeveyne Yabancılaşmanın yaygınlığı ile ilgili oldukça geniş aralıklı bulgular belirtilse de boşanma davalarında olgunun genel olarak %40-%50 aralığında görüldüğü ifade edilir (7, 13-15).

Örneklemd eki çocukların reddettikleri ebeveynleri değerlendirildiğinde %5,4 oranında anneyi, %42,5 oranında babayı reddettikleri, babalarına yönelik yabancılaşma geliştirmeye annelerine oranla yaklaşık 8 kat daha fazla meyilli oldukları görüldü. Bu bulgu da literatürde annelerin daha yüksek oranda yabancılaştırıcı ebeveyn olduklarını belirten bulgularla uyumludur (7, 16-19).

Çocukların cinsiyetlerine, yaşlarına, öğrenim düzeylerine ve babaları ile olan ayrılık sürelerine göre babalarına yabancılaşma geliştirme durumlarının anlamlı olarak farklılaşmadığı bulgulan dı.

Araştırmalarda kız ve erkek çocukların ebeveynlerini reddetmeye eşit oranda eğilim gösterdiği bildirilir (15). Ebeveyne yabancılaşmada çocukların yaşlarına ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı sonuçlar görülür (6, 7, 20-22).

Araştırmalar kardeşlerin birbirlerini etkileyebileceğine, özellikle büyük kardeşlerde var olan ebeveyne yabancılaşma durumunun küçükler açısından da risk oluşturabileceğine vurgu yaparlar (6, 20). Bu çalışmada da babalarına yabancılaşma yaşayan çocukların büyük çoğunluğu üç ve üzeri kardeş olup kardeşleri babalarına yabancılaşma geliştiren çocukların daha yüksek oranda babalarına yabancılaşma geliştirdikleri görüldü.

Tablo 6. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların kodlanan temalardaki ifadelerinin dağılımı

Tema	Yabancılaşma		sd	X	P
	var	yok			
Anneye yönelik suçlama	11 (%91,7)	5 (%20)	1	16,97	.000
Babalık kimliğine etkisi	9 (%75)	1 (%4)	1	20,72	.000
Babalık hakları/güç kaybı	11 (%91,7)	3 (%13)	1	20,31	.000
Ayrılık öncesi babalık kimliği	7 (%58,3)	2 (%8)	1	11,16	.002

Vassiliou ve Cartwright (2001) çocukların görüşme sıklığının ebeveyne yabancılaşma ile anlamlı bir şekilde azaldığını belirtir (24). Bu çalışmada da çocuk-baba görüşmesinin ona karşı yabancılaşma gelişmesi olasılığında azalma oluşturduğu görüldü.

Ebeveyne Yabancılaşma olgusunda sıklıkla çocukların yabancılaştıkları ebeveynlerini kötüleme ve ona yönelik iftiralarda bulunma davranışları gösterdikleri ifade edilir (2, 5, 6, 21). Bununla birlikte çocukların aile içi şiddete tanık olmaları durumunda şiddet davranışı gösteren ebeveynlerinden uzaklaştıkları, mağdur ebeveynlerini korumak isteyerek onunla yakınlaştıkları da belirtilir (15, 20). Vassiliou ve Cartwright (2001) ise evlilik çatışması ve aile içi şiddetin Ebeveyne Yabancılaşma olgusunda bir ölçüt olmadığını vurgular (24). Bu çalışmada babanın saldırgan olduğu belirtilen aile içi şiddet durumu iddialarının varlığının çocukların daha yüksek oranda babalarına yabancılaşma geliştirdikleri, böyle bir iddianın bulunmadığı durumlarda babaya yabancılaşmanın daha düşük oranda bulunduğu anlaşıldı.

Çalışmada babanın çocuğa yönelik fiziksel şiddet davranışı gösterdiği iddiası bulunan vakalarda da çocukların babaya daha fazla yabancılaşma gösterdikleri görüldü. Çocuğun ebeveyne yabancılaşma sürecinin bir parçası olarak reddedilen ebeveyni kötüleme davranışının onun kendisine istismar uyguladığı iddiasına dönüşmesi sıklıkla görülen bir özellik olarak belirtilir (1-3, 7, 25). Bununla birlikte ebeveynlik becerileri düşük, şiddet davranışı gösteren ebeveynlerin çocuklarının onlardan uzaklaşmaya daha yatkın oldukları da ifade edilir (6).

Ayrıca literatürde boşanma davalarında sıklıkla cinsel şiddet iddialarının da ortaya atıldığı, böyle durumlarda ebeveyne yabancılaşma olgusunun değerlendirilmesi gerekliliği belirtilir (1-5, 7, 26).

Babaların yaşları değişkenine göre çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmesi incelendiğinde daha yaşlı babaların çocuklarının daha yüksek oranda onlara yabancılaşma yaşadıkları görüldü. Literatürde bu konuda yapılan çalışma bir farklılık tespit edememişse (27) de örnekteki çocukların daha genç babalar ile daha yoğun paylaşımlar kurabildikleri düşünülmektedir.

Çalışmada babaların eğitim durumu, meslekleri ve gelir düzeylerine göre çocukların onlara yabancılaşma geliştirmesinin farklılaşmadığı tespit edildi. Literatürde bu konuda yapılan çalışmada eğitim durumu ve gelir düzeyi daha yüksek ebeveynlerin reddedilen ebeveyn olduklarını daha yüksek oranda ifade ettikleri belirtilir. Ancak söz konusu çalışma ebeveynlerin yabancılaşma konusundaki kendi iddialarına dayanır ve ebeveyn cinsiyet farklılığını göz önünde bulundurmaz (27).

Çalışmada aşırı koruyucu, demokratik ve otoriter tutumlar sergileyen babaların çocuklarının onlara yabancılaşma geliştirmeye daha az yatkın oldukları sonuçlarına ulaşıldı. Babaların ebeveynlik tutumları konusunda yapılan araştırmalar yabancılaştırıcının “müsamahakar” tutumlar benimsemesine karşılık hedef ebeveynin “otoriter” tutumlarının risk unsurunu olduğunu belirtir (6). Destekleme, denetleme ve disiplin gibi ebeveyn sorumlulukları çocuğun uyum ve gelişimini etkileyen önemli unsurlar olarak görülmekte ebeveynlerinden destek alabilen denetlenen ve şiddet içermeyen disiplin yöntemleri kullanılan çocukların daha düşük davranış problemleri, daha yüksek psikolojik uyum ve olumlu benlik algısı gösterdikleri ifade edilir (28). Örnekteki babaların, koruyucu, demokratik ve otoriter tutumları bulunmasının çocukların daha sağlıklı uyum göstermesini sağladığı ve babaya yabancılaşma geliştirmekten uzaklaştığı söylenebilir.

Babalarla yapılan derinlemesine görüşmeler incelendiğinde çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların bu süreçte büyük oranda annenin davranışlarını sorumlu gördükleri gözlemlendi.

Ebeveyne Yabancılaşmada yabancılaştırma davranışlarından en önemlilerinden biri yabancılaştırıcı ebeveynin hedef ebeveyn hakkında kötü konuşmaları olarak belirtilir. Yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğa hedef ebeveynin sevmeye değer olmadığı, güvenilir ve ulaşılabilir olmadığı yönünde sözlü veya sözsüz mesajları bulunduğu, hedef ebeveyn ile çocuğun yanında tartışma eğilimde oldukları bildirilir (7, 29, 30). Katılımcı babalar da annenin ve annenin ailesinin çocuğu doğrudan etkilediği, kendisini kötülediği, çocuğun yanında kendisi ile çatıştığını belirtti.

Ebeveyne Yabancılaşma olgusunda “ikincil yabancılaştırıcıların” özellikle büyük ebeveynlerin de sürece katkıda bulunduğu belirtilir (24).

Yabancılaştırma yöntemlerinden biri olarak “iletişimi sınırlamak” sıklıkla rastlanan bir uygulamadır (30). Süreçte hedef ebeveynin telefonlarına cevap vermeme, email ve iletişim kanallarını bloke etme, yanıtlamama gibi davranışlara sıklıkla rastlanır (7, 29). Katılımcı babalar da çocukla görüşmelerinin kısıtlandığını, engellendiğini belirttiler.

Bir diğer yabancılaştırma yöntemi olan; “iletişime müdahale” de görüşme yapılan babaların sıklıkla vurguladıkları bir kategoridir. Literatürde de yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğun hedef ebeveynle birlikte olduğu zamanlarda sürekli arayarak iletişime geçme konusunda ısrarcı davranmalarına, hedef ebeveyn ve çocuğun özel zamanlarına müdahalede bulunmalarına, kontrol etme çabalarına sıklıkla rastlandığı belirtilir (2, 7, 29, 31)

Teorisyenler yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğa rüşvet verme, çocuğu sevgi/ ilgi ile veya kazanımları ile tehdit etme, sözel veya mimik/hareketler gibi sözsüz yollarla hedef ebeveyni küçümseme gibi çeşitli davranışlarda bulunabileceklerini, çocukla kendisini “biz”leştirerek, hedef ebeveyni dışarıda bırakma çabasına girebileceklerini, çocuğun kendisine bağlılık geliştirmesi için çaba harcayabileceklerini ifade ederler (7, 18, 29). Görüşme yapılan babalar da bu durumu sıklıkla dile getirdiler.

Çocukların Ebeveyne Yabancılaşıma yaşadıklarına dair bir gösterge olarak sıklıkla yabancılaştırıcının söylemlerinden alıntı yapmaları, onların ifade ettikleri senaryo ve tavırları kullanmaları, yabancılaştırıcı ebeveyni yansıttıkları belirtilir (7). Çalışmadaki babalar da çocuklarının “papağan gibi” annenin söylemlerini kullandığını, onlarda “annenin tavırlarını gördüklerini” dile getirdiler.

Araştırmacılar yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğu dava ve çatışma süreçlerine dahil etme, çocukları karı-koca anlaşmazlıkları, ayrılık süreçleri ve karı-koca yaşantıları hakkında uygunuz ve gereksiz bir şekilde bilgilendirme, ayrılık sürecinde hedef ebeveyni “kötü” göstererek kendini “mağdur” olarak yansıtmaya, çocuklardan kendileri için “casusluk” etmesini isteme gibi davranışlar gösterdiklerini ifade ederler (7, 18, 29, 30). Bu davranışlar ile ebeveyne yabancılaşımanın bir özelliği olan hedef ebeveynin tamamen “kötü” kendisinin tamamen “iyi” olduğu algısını yaratmayı, çocukta kendine karşı “sadakat” geliştirmeyi sağladıkları belirtilir (7, 29). Görüşme yapılan babalar da çocuklarının sıklıkla bilmeleri mümkün olmayan konularda anne tarafından bilgilendirildiklerini belirttiler.

Vassiliou ve Cartwright (2001) da çocukları kendilerine yabancılaşıma yaşayan ebeveynlerin yabancılaşımanın sebebinin yabancılaştırıcı ebeveynin kendilerine olan nefret, öfke ve intikam arzusu olarak gördüklerini ifade eder (24).

Yabancılaşımanın babalık kimliği ve babalık görevleri üzerindeki temasında çocukları kendilerine yabancılaşıyan babaların buna yönelik geliştirdikleri tepkiler kodlandı. Görüşme yapılan babaların büyük oranda kendilerine yabancılaşıyan çocuklarına tepki duymaya, onlarla görüşme, aramama davranışlarına girdikleri, yaşadıkları olumsuz duygulardan, değersizleşme algısından bu şekilde uzaklaşmayı seçtikleri görüldü.

Literatürde hedef ebeveynin genel olarak çatışma süreçlerinde geri çekilmeye ve pasif davranmaya meyilli bir kişilik özelliği gösterdiği; kriz ile mücadele etme konusunda yetersizliği bulunduğu belirtilir (6, 31). Bunlarla birlikte Stoltz ve Ney (2002); zaman zaman hedef ebeveynlerin yabancılaştırıcının kişisel ilişkiyi engelleme

çabalarına karşı koyacak maddi güçten yoksun olmalarına da değinir (21).

Yapılan görüşmelerde babaların bir bölümünün çocuktaki yabancılaşımanın farkında olmadığı, çocuğun beklentilerini anlamakta yetersiz kaldıkları gözlemlendi. Koptski (1998); bazı hedef ebeveynlerin çocuğun bakım, eğitim gibi sorumlulukları konusunda daha az ilgili olduklarını, bu durumun kimi zaman hedef ebeveynin ebeveynlik konusundaki isteksizlik ve yetersizlikten, ancak çoğu durumda yabancılaştırıcı ebeveyn ile çocuk arasındaki iç içe geçmiş ilişki biçimine dahil olamamaktan kaynaklandığını ifade eder (31).

Bunlar dışında çalışmada; görüşme yapılan babaların çocuklarına karşı öfke yaşadıkları ve çocukları süreç konusunda taraftarlaştırdıkları görüldü. Literatürde hedef ebeveynlerin özelliklerinden biri olan ve ebeveyne yabancılaşımada risk unsuru taşıyan bir diğer durum hedef ebeveynlerin aşırı derecede kırgın ve gücümüş davranışlar geliştirmeleri ve çocuğun ihtiyaçları ve davranışları ile yabancılaştırıcının motivasyon ve davranışlarını birbirinden ayırıştırma konusunda güçlük yaşamaları olarak belirtilir. Ayrıca hedef ebeveynlerin düşük empati becerileri gösterdikleri de bildirilir (6).

Babalık haklarını yitirme teması içerisinde çocukları kendilerine yabancılaşıma yaşayan babaların baba olmakla önceden/doğal olarak sahip oldukları haklarını yitirdikleri, çocukları tarafından değer görmedikleri, toplumsal ve bireysel olarak babalık rolünü yeterince gerçekleştiremedikleri ile ilgili ifadeleri kodlandı ve babaların bu süreci yoğun olarak çocuklarının hayatlarına dahil olamama noktasında yaşantıladıkları görüldü.

Gerek yabancılaştırıcı ebeveynin bir yabancılaştırma yöntemi olarak uyguladığı “iletişimi sınırlama” davranışı ve çocuğun hedef ebeveynle olan ilişkisini engellemesi, gerekse çocuğun ebeveyne yabancılaşıma sürecinin bir sonucu olarak hedef ebeveynle görüşmelerden kaçınması çocuk ve araştırmada hedef ebeveyn olarak ele alınan baba arasındaki iletişimi kısıtlamıştır. Katılımcı babalar da bu durumu babalık haklarının bir yitimi olarak değerlendirecek, en çok çocuklarının hayatlarına dahil olamama nedeniyle yaşadıkları sıkıntıları ifade ettiler.

Baker ve Sauber (2012); yabancılaştırıcı ebeveynin hedef ebeveyninden çocukla ilgili sağlık, eğitim ve diğer önemli bilgileri saklama davranışını yabancılaştırma davranışı olarak belirtir (29). Clavar ve Rivlin (1991) de yabancılaştırıcı ebeveynin “beyin yıkama” tekniklerini tanımlarken; hedef ebeveynin sosyal varlığını yok sayma, onunla iletişimden bütünüyle uzak durma ve ona çocuğun eğitimsel, sosyal ve dini işleyişleri hakkında bilgi vermekten kaçınma gibi davranışlarını ifade eder (7). Çalışmadaki katılımcı babalar da sıklıkla çocuklarının

hayatları hakkında bilgi sahibi olmadıklarını, çocuklarının okullarının, sağlık sorunlarının, arkadaş ve sosyal çevrelerinin kendilerinden saklandığını, çocuklarının yaşantılarını bilmediklerini bildirdiler.

Görüşme yapılan babaların babalık haklarını yitirme teması kapsamında, rahatsızlık duyduklarını belirttikleri bir diğer alt-kategori de çocuklarının kendi ailelerine olan mesafesi, onları aileleri ile yakınlıştıramamalarıydı.

Ebeveyne Yabancılaşma Sendromunun sekiz özelliğinden biri de “nefret ve kin söyleminin hedef ebeveynin geniş ailesine ve çevresine karşı yayılması” olarak ifade edilir (3). Çocuğun kendine yakın insanlarla çevrenip, hedef ebeveynin yakınlarından uzak tutulması; çocuğun “programlama” ile çelişen bilgileri edinebileceği kaynaklardan uzaklaştırılması da yabancılaştırma davranışlarından biri olarak görülür (7, 29).

Katılımcı babalar baba olarak çocuklarını aileleri ile yakınlıştırma, onlarla vakit geçirmelerini sağlama haklarının Ebeveyne Yabancılaşma süreci ile zarar gördüğünü düşündüklerini ifade etti.

“Saygısızlık” ifadesi de katılımcı babaların ifadelerinde sıklıkla yer aldı. Ebeveyne Yabancılaşma sürecinde çocuklarının kendilerine karşı olan kaba davranışları ve suçluluk göstermemelerini, “saygı” çerçevesinden ele aldıkları, tavırların baba olarak yaşadıkları güç kaybı ile bağlantılı gördükleri anlaşıldı. Kelly ve Johnston (2001), hedef ebeveynlerin bir tutumu olarak çocukların kendilerine karşı olan sert ve haksız davranışlarını “saygısızlık” “nankörlük” olarak görebildiklerini ve bu algılayış ile kırıncın, gücenik tutumlar geliştirebildiklerini, bu durumun da Ebeveyne Yabancılaşma açısından risk unsuru olduğunu belirtir (6).

Görüşme yapılan babaların sıklıkla değindikleri bir diğer alt-kategori de çocuklarında oluşan maddi beklentiler ile “bankamatik baba” haline gelmeleri konusunda duydukları rahatsızlıktır. Literatürde maddi şartları bir anda değişen ebeveynin finansal beklentiler ve maddi kazanım olasılıkları motivasyonu ile yabancılaştırma davranışları gösterebildiği ve çocukların da “kötü” olarak tanımladıkları hedef ebeveynin yaşadıkları ekonomik güçlüklerin sorumlusu görmeye, yabancılaştırıcının bu yöndeki ifadelerini taklit etmeye meyilli oldukları belirtilir (7, 23).

Vassiliou ve Cartwright (2001) da hedef ebeveynlerin Ebeveyne Yabancılaşmayı genel olarak ebeveyn rolü ve gücü konusunda kayıp yaşamakla deneyimlediklerini ifade eder (24).

Babaların ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları temasında ise; çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların ayrılık öncesi ve sonrası kendi babalık tutumları ve çocukla olan ilişkileri ile ilgili deneyim

ve algıları kodlandı. Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların büyük oranda ayrılık öncesi kendi ebeveynlik tutumlarını “olumlu” olarak algıladıkları, çocuklarına karşı ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirdiklerini, onların ihtiyaçlarına duyarlı davrandıklarını düşündükleri ve ayrılık öncesinde çocukları ile genel olumlu ve iyi ilişkileri bulunduğunu belirttikleri görüldü.

Stahl (1999); ebeveyne yabancılaşma yaşayan çocuk ile hedefteki ebeveynin ilişkisinde net ve gözle görülür bir zayıflama ve gerilim olduğunu ifade eder (33). Bone ve Walsh (1999); olumlu ve sağlıklı baba-çocuk ilişkisinde ayrılık sonrası oluşan ani bozulmalarda Ebeveyne Yabancılaşmanın düşünülmesi gerektiğini, çocukların paylaşımda bulunmaktan birlikte zaman geçirmekten hoşlandıkları ebeveynlerini, müdahale olmaksızın reddetmelerinin mümkün olmadığı belirtir (22).

İncelemeler sonucu oluşan kategori ve alt kategorilerden anlaşıldığı üzere görüşme yapılan babalar çocuklarının hayatlarında “var olmak” istedikleri, ancak gerek engellemeler, gerekse bilgilendirilmeme ile bu konudan uzaklaştıkları görüldü. Bu durumun baba olarak güç kaybı yaşamalarına ve babalık görev ve rolünden uzaklaşmalarına sebep olduğu, hatta çocuklarına “yabancılaşmalarına” yol açtığı anlaşıldı. Babaların yüksek oranda bu durumdan anneyi sorumlu gördükleri belirlendi.

Tüm temalarda çocukları kendilerine yabancılaşmış ve yabancılaşmamış babalar arasında anlamlı bir farklılık bulundu. Bu durum derinlemesine görüşme sürecinde araştırma sorusu olan babaların çocukları ile olan ilişkileri ve ebeveyne yabancılaşma deneyimleri açısından değerlendirildiğinde; çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların çocukları ile olan ilişkilerinde “sorun” tanımlamadıkları, yaşanan değişimleri kabul edilebilir gördükleri, çocuklarının hayatlarına dahil olabildikleri ve onların hayatlarındaki konuları ile ilgili kaygılarının bulunmadığı anlaşıldı.

Ebeveyne Yabancılaşmanın çözümlenmesi amacıyla pek çok araştırmacı mahkeme tarafından yönlendirilen terapilerin gerekliliğini vurgular (32, 34-36). Buna karşın ülkemizde bu tür uygulamalar olmamakla birlikte yapılan değerlendirmelerden anlaşıldığı üzere görüşülen babalar sorunun çözümü için nereden yardım alabileceklerini, hukuki ve psikolojik desteğin ne şekilde sağlanacağı, kişisel ilişki kararlarının uygulanmasını sağlamak için ne gibi önlemler alınabileceği konusunda bilgi sahibi değildiler.

Bildirimler

“Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi Bilimsel Etkinliklere Katılım (BEK) Desteği kapsamında 2017-24464 sayı numarası ile desteklenmiştir. Teşekkür ederiz.”

Kaynaklar

1. Gardner, R. A. (1985). Recent trends in divorce and custody litigation. *Academy Forum*, 29(2), 3-7.
2. Gardner, R. A. (1992). *The Parental Alienation Syndrome*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics.
3. Gardner, R. A. (1998). Recommendations for dealing with parents who induce a parental alienation syndrome in their children. *Journal of Divorce and Remarriage*. 28 (3-4). 1-23. doi: 10.1300/J087v28n03_01.
4. Warshak, R.A. (2001). Current controversies regarding parental alienation syndrome. *American Journal of Forensic Psychology*, 19, 29-59.
5. Warshak, R. A. (2003). Bringing sense to parental alienation: a look at the disputes and the evidence. *Family Law Quarterly*, 37, 273-301.
6. Kelly, J., & Johnston, J. (2001). The alienated child: a reformulation of parental alienation syndrome. *Family Court Review*, 39(3), 249-266.
7. Clawar, S. S., & Rivlin, B. V. (1991). *Children Held Hostage: Dealing With Programmed and Brainwashed Children*. Chicago: American Bar Association.
8. Gardner, R. A. (1987). *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation Between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics.
9. Kalkavan, İ., & Büken, E. (2017). Boşanma davalarında çocuğun velayet hakkı için uygun ebeveynin belirlenmesi. *Adli Tıp Bülteni*, 22(1), 54-63. doi:10.17986/blm.2017127142.
10. Baker, A. J. L., Burkhard, B., & Albertson-Kelly, J. (2012). Differentiating alienated from not alienated children: a pilot study. *Journal of Divorce and Remarriage*, 53:3, 178-193. doi:10.1080/10502556.2012.663266.
11. Le Compte, G., Le Compte, A. & Özer, S. A. (1978). Üç sosyoekonomik düzeyde, Ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları: bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji Dergisi*, 1 (1), 5-9.
12. Corbin, J. & Strauss, A., 2007. *Basics of Qualitative Research Techniques and Procedures for Grounded Theory*. Thousand Oaks, LA: Sage.
13. Kopetski, L. M. (1991). Parental Alienation Syndrome. Recent Research Paper Presented At The 15th Annual Child Custody Conference, Keystone, Colorado.
14. Koerner, S. S., Wallace, S., Lehman, S. J., & Raymond, M. (2002). Mother-To-Daughter Disclosure After Divorce: Are There Costs and Benefits? *Journal of Child and Family Studies*, 11(4), 469-483.
15. Johnston, J. R., Walters, M. G., & Olesen, N. W. (2005). Is it alienating parenting, role reversal or child abuse? A study of children's rejection of a parent in child custody disputes. *Journal of Child Custody*, 5,191-218.
16. Wallerstein, J. S., & Kelly, K. B. (1980). *Surviving the Breakup: How Children and Parents Cope With Divorce*. New York: Basic Books.
17. Dunne, J., & Hedrick, M. (1994). The parental alienation syndrome: an analysis of sixteen selected cases. *Journal of Divorce and Remarriage*, 21, 21-38.
18. Baker, A.J.L. (2005). The long-term effects of parental alienation on adult children: a qualitative research study. *American Journal of Family Therapy*, 33(4), 289-302.
19. Baker, A., & Darnell, D. (2006). Behaviors and strategies employed in parental alienation. *Journal of Divorce and Remarriage*, 45, 97-124.
20. Johnston, J.R. (2003). Parental alignments and rejection: an empirical study of alienation in children of divorce. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 31, 158-170.
21. Stoltz, J. M., & Ney, T. (2002). Resistance to visitation: rethinking parental and child alienation. *Family Court Review*, 40, 220-231.
22. Bone, J. M. & Walsh, M. R. (1999). Parental alienation syndrome: how to detect it and what to do about it. *The Florida Bar Journal*, 73 (3), 44-48.
23. Drozd, L. M., & Olesen, N. W. (2004). Is it abuse, alienation and/or estrangement? A decision tree. *Journal of Child Custody*, 1(3), 65-106.
24. Vassiliou, D. & Cartwright, G. F. (2001). The lost parents' perspective on parental alienation syndrome. *The American Journal of Family Therapy*, 29(3), 181-191.
25. Oppenheimer, K. Primz, R.J. & Bella. B.S. (1990). Determinant of adjustment for children of divorcing parents. *Family Medicine*, 22(2), 107-111.
26. Güler, G., Yıldırım, V., Kütük, M. Ö., & Toros, F. (2016). Adli psikiyatrik değerlendirme ve çocuk ile iletişim. *Adli Tıp Bülteni*, 21 (2), 98-106. doi: 10. 107986/blm. 2016220395.
27. Harman, J. J., Leder-Elder, S. & Biringen, Z. (2016). Prevalence of parental alienation drawn from a representative poll. *Children and Youth Services Review*, 66, 62-66. doi: 10.1016/j.chilyouth.2016.04.021
28. Amato, P. R. & Fowler, F. (2002). Parenting practices, child adjustment and family diversity. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 703-716.
29. Baker, A. J. L., Sauber, S. R. eds. (2012). *Working with Alienated Children and Families: A Clinical Guidebook*. Newyork: Routledge.
30. Baker, A. J. L. (2007). *Adult Children of Parental Alienation Syndrome*. New York, NY: Norton.
31. Kopetski, L. M. (1998). Identifying cases of parental alienation syndrome. *The Colorado Lawyer*, 29(2).65-68.
32. Gardner, R. A. (1999). Differentiating between parental alienation syndrome and bona tide abuse-neglect. *American Journal of Family Therapy*, 27(2), 97- 107.
33. Stahl, P. M. (1999). *Complex Issues in Child Custody Evaluations*. SAGE Publications
34. Johnston, J. R., Walters, M. G., & Friedlander, S. (2001). Therapeutic work with alienated children and their families. *Family Court Review*, 39,3; 16-333
35. Sullivan, M. J., & Kelly, J. B. (2001). Legal and psychological management of cases with an alienated child. *Family Courts Review*, 39, 299-315.
36. Warshak, R. A. (2010). Family bridges: using insights from social science to reconnect parents and alienated children. *Family Court Review*, 48, 48-80.